

Nr 132.

Av herr **Kinmanson**, om ändrad lydelse av 71 § vallagen.

I lagen om val till riksdagen den 20 november 1920 stadgas i § 71 följande:

»Väljare, som tillhör någon av nedanstående yrkes- eller tjänstegrupper, må, i den ordning i 72—74 §§ föreskrives, avgiva valsedel genom försändelse omedelbart till Konungens befallningshavande; dock att sådan rätt ej må utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för försändelsens anordnande kan tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingar hans vistande utom valdistriktet den dag, då valet äger rum.

Hindret skall styrkas på sätt i 74 § stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

- 1) den, som utövar militärtjänst;
- 2) den, som utövar sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg;
- 3) den, som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet.»

Frågan om rätt för vissa grupper av röstberättigade medborgare — som på grund av sitt yrke i regel äro uteslagna från möjligheten att personligen inställa sig vid valtillfällen och sålunda faktiskt icke kunna göra bruk av den rösträtt, varav de enligt grundlagen teoretiskt äro i besittning — att vid valtillfälle få insända sin röstsedel har länge varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, yttrar Sveriges statstjänstemannanämnd i skrivelse till Kungl Maj:t den 10 januari 1924.

Dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde sålunda till statsrådsprotokollet den 21 mars 1919, att för frågans lösning två alternativ vore tänkbara. Antingen skulle undantaget från skyldigheten att vid valtillfället iakttaga personlig inställelse gälla särskilt uppräknade yrkesgrupper; men det vore förenat med svårigheter att just urskilja de medborgargrupper, som framför andra kunde anses böra komma i åtnjutande av denna rättighet. Ett sådant uppräknande bleve lätteligen godtyckligt, och denna godtycklighet kunde av andra medborgargrupper tagas till intäkt för berättigade klagomål. Eller ock skulle reformen principiellt medgiva alla valmän, vilka på grund av yrke eller tjänst vore förhindrade att deltaga i valakten, rätt att insända röstsedel. Departementschefen valde det senare alternativet samt ansåg, att

undantaget skulle bero på allenast sådant yrkeshinder, som medförde, att vederbörande vid valtillfället icke befunne sig i sitt valdistrikt. Vidare skulle den av yrket eller tjänsten betingade frånvaron icke få bero på något rent tillfälligt, utan undantagsrätten skulle gälla endast sådana personer, vilkas möjlighet att å valorten deltaga i valakten finge anses i regel tvivelaktig. Slutligen fann han konsekvensen fordra, att det nya röstningssättet medgäves allenast för det fall, att en valman faktiskt på grund av sitt yrke eller sin tjänst förhindrades att inställa sig vid vederbörlig valförrättning, d. v. s. det skulle fordras, att vederbörande i det särskilda fallet skulle vara av sin yrkesutövning förhindrad att infinna sig, till exempel genom tjänsteresa.

I proposition (nr 354) till 1919 års riksdag föreslog även Kungl. Maj:t, att rätt till insändande av valsedel skulle tillerkännas väljare i alla de fall, då hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen i det valdistrikt, i vars röstlängd väljaren vore uppförd, mötte på grund av nödvändigt uppehåll utom valdistriktet antingen för utövande av militärtjänst, från vilken han icke för deltagande i valet kunnat erhålla befrielse, eller för utövande av sådant yrke eller sådan allmän tjänst, som regelmässigt medförde vistande utom valdistriktet.

Första särskilda utskottet ansåg (utlåtande nr 1), att rätten borde begränsas till allenast sådana grupper, om vilka det gällde, att för dithörande personer yrkes- eller tjänsteutövningen plägade utgöra ett alldeles bestämt och oöverkomligt hinder att personligen infinna sig vid röstningen. Huru stadgandena därvid än formulerades, måste det visserligen inträffa, att ett visst godtycke komme att vidlåda desamma. Men med insikten härom hade det syntts utskottet följa, att företräde borde givas åt den läggning av bestämmelserna i ämnet, att lättnaden i fråga medgäves endast åt vissa uppräknade yrkes- och tjänstegrupper. Lagstiftningens tillämplighetsområde kunde då klart avgränsas, och man undveke den betänkliga olägenheten av en växlande och osäker praxis. Utskottet föreslog därför, att rätten endast skulle tillkomma personer, tillhörande vissa i lagen uppräknade yrkes- eller tjänstegrupper, och att sådan rätt ej finge utövas i annat fall än då, enligt vad vid tiden för valförsändelsens anordnande kunde tagas för visst, hinder för väljarens personliga inställelse vid valförrättningen mötte på grund därav, att yrkets eller tjänstens utövning betingade hans vistande utom valdistriktet den dag, då valet ägde rum. Vid bestämmande av de grupper, som kunde komma i åtnjutande av denna rätt, hade utskottet i överensstämmelse med sin ovan tillkännagivna uppfattning eftersträvat en sådan klarhet i avfattningen, att tvekan om stadgandets tolkning ej skulle behöva uppstå. Utskottet hade vidare endast velat upptaga sådana yrken eller tjänster, inom vilka till följd av deras allmänna natur det regelmässigt inträffade, att vissa deras utövare i och med tjänstens eller yrkets utövning hindrades att inställa sig vid valförrättning. I överensstämmelse härmed stadgades i utskottets förslag, att sådan rätt skulle tillkomma dels i huvudsaklig anslutning till Kungl. Maj:ts förslag den, som utövade militärtjänst, dels ock den, som utövade sjömansyrket eller såsom deltagare för egen

eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhörde besättning eller annan personal å fartyg, samt den, som tillhörde personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet. Av vad som ovan anförts framginge, att utskottet icke förväntade, att den sålunda gjorda uppräknningen täckte alla de fall, där visst fog för medgivande av röstning utan personlig inställelse kunde anses förefinnas. Utskottet vore emellertid av den uppfattningen, att med vad sålunda föreslagits åtminstone de väsentligaste av de olägenheter, som på sin tid föranledde riksdagen att göra en framställning hos Kungl. Maj:t i ämnet, skulle undanröjas.

Utskottets förslag bifölls av riksdagen och bestämmelserna finnas i 71 lagen om val till riksdagen.

Sveriges statstjänstemannanämnd säger sig hava funnit, att den av utskottet uttalade farhågan, att den gjorda uppräknningen icke kunde anses fullständig, nog är riktig. Avsikten synes hava varit att tillerkänna de medborgare nu ifrågavarande rätt, som i regel av sitt yrke eller tjänst vore förhindrade att personligen infinna sig vid valtillfället. Emellertid blev vid beslutets fattande lagtexten så formulerad, att rätten för vissa grupper betydligt utvidgades. Sålunda hade en del grupper statstjänstemän erhållit denna rätt för samtliga tjänstemän, ehuru väl icke alla »i regel» äro förhindrade att personligen rösta. Å andra sidan finnas många statstjänstemän, som visserligen icke »i regel» äro hindrade, men dock kunna vara det vid ett val, som kanske är synnerligen viktigt och vars utgång kan vara beroende på en eller annan röst — för att icke med nuvarande proportionella valsätt säga en bråkdel av en röst.

Sveriges statstjänstemannanämnd vill icke ifrågasätta, att rätten skall utsträckas till alla statstjänstemän, oavsett om hinder för personligt deltagande i valet verkligen föreligger eller icke, men vill dock framhålla, att det icke kan anses obilligt, att varje statstjänsteman, som faktiskt på grund av sin tjänst är förhindrad inställa sig vid valtillfället, må få insända sin röstsedel. Någon svårighet att styrka laga förfall torde icke vid ett bifall till förslaget behöva uppstå.

Sveriges statstjänstemannanämnd hemställer därför om sådan utvidgning av nu gällande bestämmelser angående rätt för väljare att vid valtillfälle insända röstsedel, att denna rätt tillerkännes varje statstjänsteman, som styrker, att han på grund av sin tjänst genom frånvaro utom valdistriktet är hindrad att personligen infinna sig vid valförrättningen.

De synpunkter, som Sveriges statstjänstemannanämnd i sin skrivelse anförte för en förändring av nu gällande valbestämmelser i den av nämnden angivna riktningen, finner jag fullt riktiga, och jag ansluter mig därför till nämndens hemställan om införande i lagen om val till riksdagen av det av nämnden föreslagna tillägget.

Under innevarande år komma nya val till riksdagens andra kammare att äga rum. Det är därför av icke ringa betydelse, att den av nämnden föreslagna lagändringen redan av denna riksdag antages.

Jag får därför hemställa,

att riksdagen för sin del måtte besluta att 71 § i lagen om val till riksdagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

»71 §.

Väljare, som — — — då valet äger rum.

Hindret skall — — — stadgas.

Den rätt nu är sagd tillkommer:

1) den — — — militärtjänst;

2) den — — — fartyg;

3) den — — — fyrväsendet;

4) den, som är i statens tjänst anställd och styrker, att han på grund av sin tjänst är hindrad att personligen inställa sig vid valförrättningen.»

Stockholm den 21 januari 1924.

H. Kinnanson.